

Miljø- og
Fødevareministeriet
Naturstyrelsen

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer
2. planperiode 2016-2021
i Natura 2000-område
N179 Nakskov Fjord og Indrefjord

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område N179 Nakskov Fjord og Indrefjord

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Jan Kofod Winther

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

978-87-7179-055-9

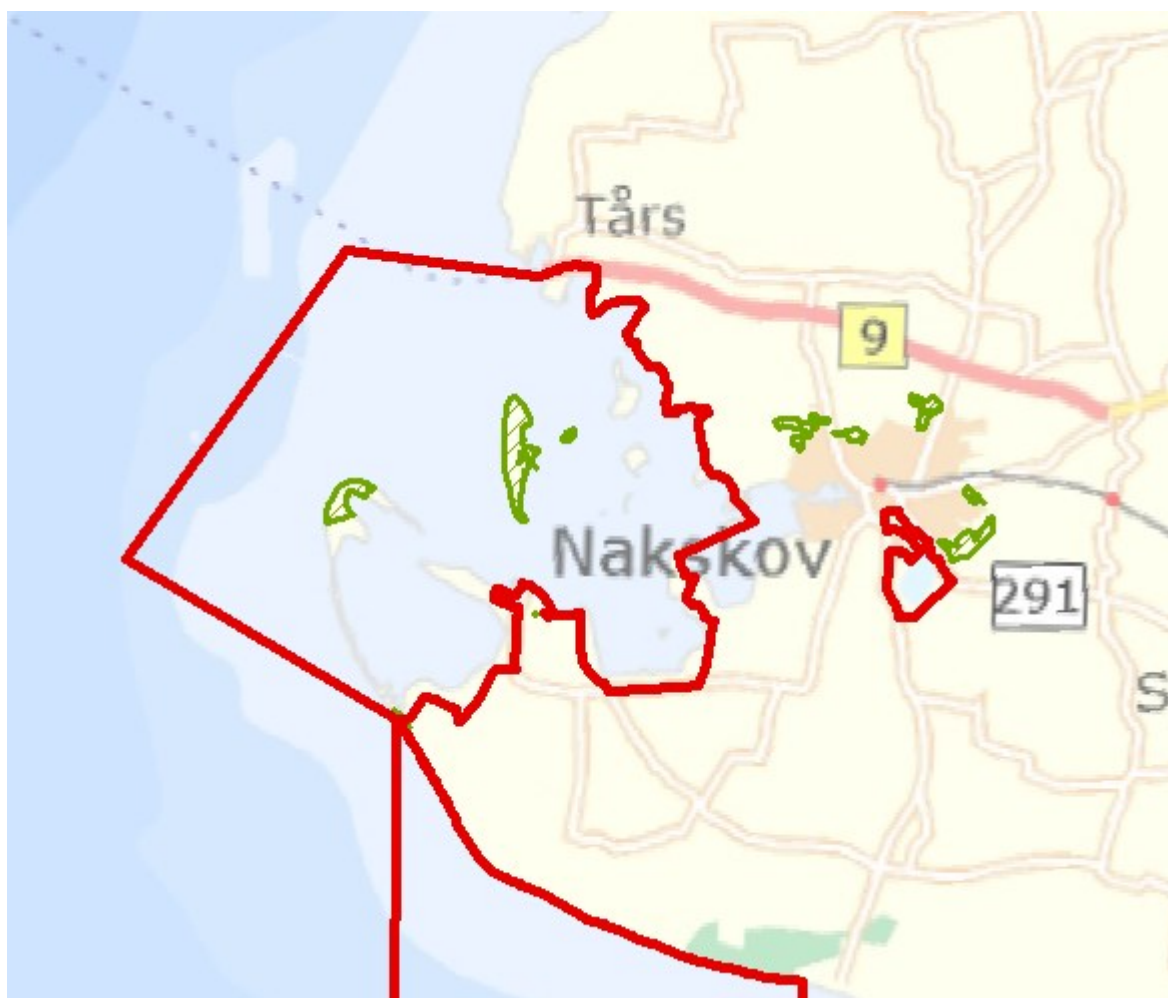
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N179 Nakskov Fjord og Indrefjord og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 144 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

- Natura2000 område
- Naturstyrelsens areal

I denne plejeplan er arealer og indsatser opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Natura 2000 plejeplaner for de skovbevoksede naturtyper, samt mere detaljerede oplysninger om indsatsen i Natura 2000-områderne findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til Naturstyrelsens driftsplaner for det pågældende område, som findes på Naturstyrelsens hjemmeside vedr. driftsplanlægning.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afrapporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

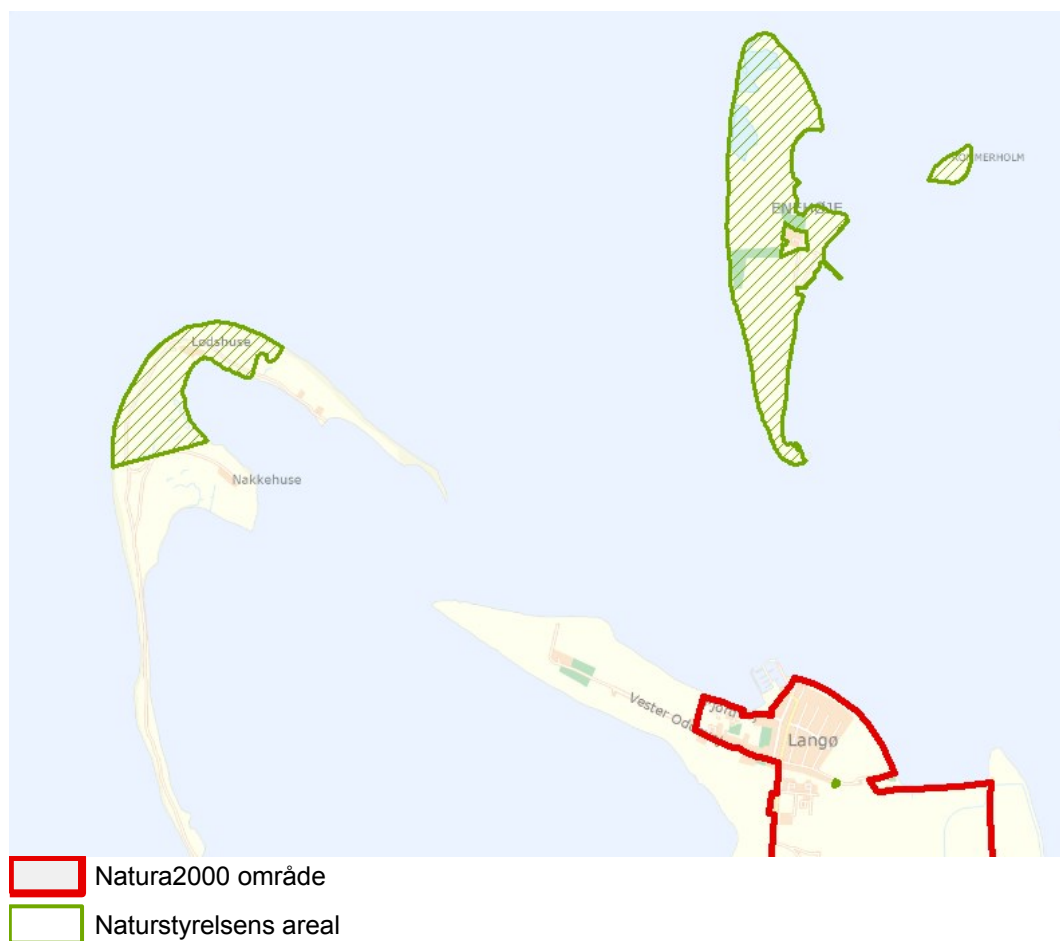
<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 8.526 ha, hvoraf ca. 90% udgøres af hav. Området omfatter størstedelen af Nakskov Fjord, Sønder Nor og et havareal umiddelbart vest for fjorden ude i Langelandsbæltet. Desuden indgår Nakskov Indrefjord, der er en brakvandssø syd for Nakskov By og med forbindelse til fjorden via sluseporte.

Nakskov Fjord er generelt et åbent marint område med meget lavvandede partier og forskellige bundforhold lige fra rev til sandbanker. Fjorden er gennemskåret af flere dybere sejlrender fra Langelandsbæltet ind mod Nakskov By i bunden af fjorden. I den sydlige del af fjorden findes den store lavvandede kystlagune, Søndernor. Der findes 10 øer og holme i fjorden, hvoraf den største er Enehøje. De største øer har tidligere rummet landbrug og beboelse, mens de mindste blot er sandrev. Derudover indgår den 5,5 km lange krumodde, Albuen, samt lavtliggende delvist inddigede arealer langs sydkysten i Natura 2000-området. Natura 2000-området er især udpeget på grund af det rige fugleliv i fjorden - både ynglende fugle, rastende trækfugle og overvintrende fugle.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området

Foruden de områder, som fremgår af kortet: Enehøje, Rommerholm og dele af Albuen, ejer Naturstyrelsen også et lille areal omkring P-pladsen ved roden af Albuen.

Af de ca. 144 ha, som ejes af Naturstyrelsen, er godt 51 ha kortlagt med lysåbne, terrestriske habitatnaturtyper (tabel a). I 1. planperiode var 48 ha kortlagt. Der er kortlagt nye naturtyper og sket en betydelig omfortolkning af naturtyperne sammenlignet med 1. planperiode.

For en uddybende beskrivelse af udpegningsgrundlaget for området m.v., henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		Total
	naturtype	
1310	Enårig strandengsvegetation	3,2
1330	Strandeng	17,2
2130	Grå/grøn klit	15,6
6210	Kalkoverdrev	0,7
1220	Strandvold med flerårige	0,6
1230	Kystklint/klippe	1,2
2110	Forklit	4,7
6230	Surt overdrev	8,3
I alt		51,4

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Sangsvane (T)
- Sædgås (T)
- Grågås (T)
- Bramgås (T)
- Troldand (T)
- Havørn (T,Y)
- Rørhøg (Y)
- Klyde (Y)
- Almindelig ryle (Y)
- Splitterne (Y)
- Fjordterne (Y)
- Havterne (Y)
- Dværgterne (Y)

"T" angiver at arten er på udpegningsgrundlaget som trækfugl, "Y" som ynglefugl.

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 9 plejetiltag, som bl.a. var afgræsning af arealer med strandeng, grå/grøn klit og overdrevsnatur samt bekæmpelse af invasive arter i klitnaturen.

På Albuen blev der i 2014 genetableret kreaturgræsning til supplement af den eksisterende fåregræsning. Takket være samarbejde med Lolland Kommune og lodsejere kan afgræsningen foregå i en stor fold på tværs af ejergrænser. På Albuen er der indsats mod rynket rose og mod prædation fra ræv.

På Enehøje er bestanden af græsningsdyr i løbet af planperioden stabiliseret omkring 30 kreaturer på sommergræsning samt 80 - 100 stykker dåvildt og et mindre antal muflon/lüneburger, der græsser på helårsbasis. Der er trods dette stadig en del problemarter i form af opvækst af bl.a. hvidtjørn og brombær på de tidligere marker.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode. Med baggrund i denne evaluering kan Naturstyrelsen konkludere, at de planlagte indsatser er gennemført i plejeperioden for Naturstyrelsens arealer og at disse indsatser har bidraget positivt til opfyldelse af Natura 2000-planens målsætninger.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015

Gennemførte indsatser (antal)	8	Gennemførte indsatser (areal)	122 ha
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	1	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	40 ha

Tabel c: Oversigt over konkrete artstiltag der ikke er gennemført med begrundelse

Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for manglende gennemførelse
Almindelig ryle	Anden begrænsning af færdsel	I 1. planperiode er det vurderet, at den gældende skiltning og øvrige formidling af reservatbestemmelserne har været tilstrækkelig. Der har ikke været tegn på at arten ville genindfinde sig som ynglefugl på Albuen. Færdselsforstyrrelser bør dog vurderes løbende.

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

Alle planlagte plejetiltag på nær den, der fremgår af tabel c, er gennemført og plejemålene vurderes at være nået.

Der er sket en revurdering af naturtyperne fra 1. til 2. kortlægning på Albuen, idet hovedparten af naturtypearealet er omdefinert fra en mosaik af strandeng og surt overdrev til bestående af strandeng og grå/grøn klit. Naturtilstanden for den omdefinerte naturtype er samtidig steget fra moderat til god, så ændringen har ikke haft betydning for værdien af plejen.

Genetableringen af kreaturgræsning på Albuen har forbedret området som levested for ynglende kystfugle og for padder. Der græsses nu helt ud til vandkanten mod fjorden (blåt bånd) og ned til vandhullerne i den grå/grønne klit.

Konkrete erfaringer

- På Enehøje har den forventede udvikling mod kalkoverdrev på den sydlige del af øen ikke kunnet konstateres ved genkortlægningen. Tværtimod er arealet med kalkoverdrev reduceret. Da der er tale om succession på tidligere ager opretholdes målsætningen foreløbig. Ændring af plejepraksis fra slåning til slæt med fjernelse af det afslåede materiale for at udpine arealet vil blive gennemført, hvis det er praktisk muligt.
- På Enehøje er der problemer med tæt genvækst af tjørn på en tidligere ager på den nordlige del af øen med den nuværende bestand af græsningsdyr. Bestanden af dåvildt øges, og det overvejes om der skal ske en maskinel eller anden indsats. Denne indsats vedrører primært tidligere ager, der potentielt kan udvikle sig mod overdrev.
- På Albuen har der været mistanke om skader på "Sildeboderne", som er lave jordvolde fra middelalderen, i forbindelse med maskinel slåning. Der er derfor ændret i forpagtningen således, at der fremover ikke slås, men alene græsses på fortidsmindet. Derudover trues Sildeboderne af forstærket kysterosion efter etablering af et hegn ud i vandet, der viser sig at have hofdeeffekt. Dette forhold skal udbedres.
- Indsatsen mod rynket rose på Albuen er gennemført, men fortsætter. På Enehøje er der små forekomster med rynket rose, men arealmæssigt større udfordringer med andre problemarter som tjørn, brombær og gyvel. Plejeindsats fortsætter.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Tilstanden af levestederne for almindelig ryle (engryle), fjordterne og splitterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Tilstanden af levestederne for havterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen skal være særligt opmærksom på naturtypen surt overdrev, ynglefuglene almindelig ryle (engryle), dværgterne og splitterne samt trækfuglene sangsvane, grågås og sædgås, som er i tilbagegang i denne biogeografiske region.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. På Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000 findes links til kort med detaljerede oplysninger om mål og indsatser på lokalitetsniveau.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning, mekanisk pleje og bekæmpelse af invasive arter og andre problemarter, jf. nedenstående skema.

Det vurderes, at den løbende pleje vil være tilstrækkelig til at sikre en fortsat forbedring af naturtilstanden på de lysåbne arealer, hvor denne ikke allerede er god – høj.

På den nordlige del af Albuen har den kortlagte forekomst af surt overdrev moderat strukturtilstand, men det skyldes antagelig, at den østlige privatejede del af forekomsten er uden drift. På den nordlige del af Enehøje har den kortlagte forekomst af strandeng / enårig strandengsvegetation moderat strukturtilstand. Et moderat øget græsningstryk vil formentlig kunne løfte strukturtilstanden her.

Tabel d: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	17,2
			Naturtypebevarende pleje	17,0
			Naturlig dynamik	0,2
	1220	Strandvold med flerårige	Sikring af naturtypen	0,6
			Naturtypebevarende pleje	0,6
	6210	Kalkoverdrev	Sikring af naturtypen	0,7
			Naturtypebevarende pleje	0,7
	1230	Kystklint/klippe	Sikring af naturtypen	1,2
			Naturlig dynamik	1,2
	1310	Enårig strandengs-vegetation	Sikring af naturtypen	3,2
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	4,7
			Naturtypebevarende pleje	1,9
			Naturlig dynamik	2,8
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,3
			Naturtypebevarende pleje	8,3
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	14,0
			Naturtypebevarende pleje	2,7
			Naturlig dynamik	0,5
Ny habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Udvikling mod 6210 Kalkoverdrev	12,9

Tabel e: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	Naturtype	Plejetiltag			
1330	Strandeng	Græsning		Eksisterende	16,7
		Bekæmpelse af andre problemarter		Eksisterende	0,3
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede		Eksisterende	3,0
		Bekæmpelse af invasive arter		Eksisterende	0,5
		Ingen indsats i planperioden		Eksisterende	0,2
1220	Strandvold med flerårige	Græsning		Eksisterende	0,6
6210	Kalkoverdrev	Græsning		Eksisterende	0,7
		Bekæmpelse af andre problemarter		Eksisterende	0,0
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede		Eksisterende	0,4
		Bekæmpelse af invasive arter		Eksisterende	0,0
1230	Kystklint/klippe	Ingen indsats i planperioden		Eksisterende	1,2
1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning		Eksisterende	3,2
2110	Forklit	Græsning		Eksisterende	4,5
		Bekæmpelse af invasive arter		Eksisterende	0,0
		Ingen indsats i planperioden		Eksisterende	0,2
6230	Surt overdrev	Græsning		Eksisterende	8,3
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede		Eksisterende	1,7
		Bekæmpelse af invasive arter		Eksisterende	0,4
2130	Grå/grøn klit	Græsning		Eksisterende	13,5
		Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede		Eksisterende	3,3

			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,7
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,5
Ny habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	12,9
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,6
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,6
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Nyt	7,7

I tabel e er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel e.

Af hensyn til ynglefuglene fjordterne, havterne, splitterne og dværgterne gennemføres specifikke artsplejetiltag. På Albuen er levestedstilstanden for ternearterne moderat, formentlig på grund af problemer med prædation. Naturstyrelsen bidrager til en indsats ved at anlægge kunstgrave til ræv, men problemet skal håndteres i samarbejde med Lolland Kommune og ejerne af de tilstødende arealer.

For de øvrige arter, som er nævnt i de områdespecifikke retningslinjer, dvs. almindelig ryle samt trækfuglene sangsvane, grågåse og sædgåse, vurderes, ligesom for øvrige arter på udpegningsgrundlaget, at indsatsen for habitatnaturtyperne vil være tilstrækkelig til at sikre god – høj levestedstilstand.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturstyrelsens hjemmeside vedr. Natura 2000.

Tabel f: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
A191	Splitterne	Sikring af artens levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
A195	Dværgterne	Sikring af artens levested	1

Tabel g: Specifikke artsplejetiltag

Indsatser for arter (antal)			
Art	Navn	Indsatstype	Total
A191	Splitterne	Begrænsning af prædation	1
A193	Fjordterne	Begrænsning af prædation	1
A194	Havterne	Begrænsning af prædation	1
A195	Dværgterne	Begrænsning af prædation	1

Ændring af naturtype

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur skal udvikle sig til naturtyper på sigt. Tabel j viser, hvad periodens indsats forventes at betyde for de enkelte naturtypers udvikling på lang sigt.

På Enehøje har den forventede udvikling mod kalkoverdrev på ca. 13 ha på den sydlige del af øen ikke kunnet konstateres ved genkortlægningen. Tværtimod er arealet med kalkoverdrev reduceret. Da der er tale om succession på tidligere ager opretholdes målsætningen foreløbig. Ændring af plejepraksis fra slåning til slæt med fjernelse af det afslåede materiale for at udpine arealet vil blive gennemført, hvis det er praktisk muligt.

Tabel h: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 6210 Kalkoverdrev	12,9

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer i N179 forventes at medføre, at naturtyper og arter på sigt opnår gunstig bevaringsstatus. Dette indebærer:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres naturtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.
- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau:

- De kortlagte levesteder for rørhøg og almindelig ryle (engryle) inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- De kortlagte levesteder for klyde og splitterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 10 par klyder og 10 par splitterner er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Af de kortlagte levesteder for havterne inden for Natura 2000-området bør mindst 75 % enten bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 50 par havterne er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- De kortlagte levesteder for fjordterne og dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
- Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sangsvane, grågås og bramgås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 2700 sangsvane, 5700 grågås og 5400 bramgås.
- Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås og havørn som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N179 Nakskov Fjord og Indrefjord

Nakskov Fjord er generelt et åbent marint område med meget lavvandede partier og forskellige bundforhold lige fra rev til sandbanker. Fjorden er gennemskåret af flere dybere sejlrender fra Langelandsbæltet ind mod Nakskov By i bunden af fjorden. I den sydlige del af fjorden findes den store lavvandede kystlagune, Søndernor. Der findes 10 øer og holme i fjorden, hvoraf den største er Enehøje. De største øer indeholder landbrug og beboelse, mens de mindste er sandrev. Derudover indgår den 5,5 km lange krumodde, Albuen, samt lavtliggende delvist inddigede arealer langs sydkysten i Natura 2000-området. Natura 2000-området er især udpeget på grund af det rige fugleliv i fjorden - både ynglende fugle, rastende trækfugle og overvintrende fugle.

Naturstyrelsen ejer spredtliggende arealer i Natura 2000-området, nemlig øerne Enehøje og Rommerholm, det meste af den nordlige del af Albuen samt et lille areal omkring P-pladsen ved roden af Albuen. Af de 144 ha, som ejes af Naturstyrelsen, er godt 51 ha kortlagt med lysåbne, terrestriske habitatnaturtyper (tabel a). I 1. planperiode var 48 ha kortlagt. Der er kortlagt nye naturtyper og sket en betydelig omfortolkning af naturtyperne sammenlignet med 1. planperiode.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Tilstanden af levestederne for almindelig ryle (engryle), fjordterne og splitterne forbedres, således at de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
- Tilstanden af levestederne for havterne forbedres, således at 75 % af de kortlagte levesteder får en god naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen skal være særligt opmærksom på naturtypen surt overdrev, ynglefuglene almindelig ryle (engryle), dværgterne og splitterne samt trækfuglene sangsvane, grågås og sædgås, som er i tilbagegang i den biogeografiske region.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		Total
	naturtype	
1310	Enårig strandengsvegetation	3,2
1330	Strandeng	17,2
2130	Grå/grøn klit	15,6
6210	Kalkoverdrev	0,7
1220	Strandvold med flerårige	0,6
1230	Kystklint/klippe	1,2
2110	Forklit	4,7
6230	Surt overdrev	8,3
I alt		51,4

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i tabellerne II - IV:

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Sikring af naturtypen	17,2
			Naturtypebevarende pleje	17,0
			Naturlig dynamik	0,2
	1220	Strandvold med flerårige	Sikring af naturtypen	0,6
			Naturtypebevarende pleje	0,6
	6210	Kalkoverdrev	Sikring af naturtypen	0,7
			Naturtypebevarende pleje	0,7
	1230	Kystklint/klippe	Sikring af naturtypen	1,2
			Naturlig dynamik	1,2
	1310	Enårig strandengsvegetation	Sikring af naturtypen	3,2
	2110	Forklit	Sikring af naturtypen	4,7
			Naturtypebevarende pleje	1,9
			Naturlig dynamik	2,8
	6230	Surt overdrev	Sikring af naturtypen	8,3
			Naturtypebevarende pleje	8,3
	2130	Grå/grøn klit	Sikring af naturtypen	14,0
			Naturtypebevarende pleje	2,7
			Naturlig dynamik	0,5
Ny habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Udvikling mod 6210 Kalkoverdrev	12,9

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)					
		Naturtype	Plejetiltag	Omfattet af eksisterende planlægning	Total
Eksisterende habitatnatur	1330	Strandeng	Græsning	Eksisterende	16,7
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,3
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslæde	Eksisterende	3,0
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,5

			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
	1220	Strandvold med flerårige	Græsning	Eksisterende	0,6
	6210	Kalkoverdrev	Græsning	Eksisterende	0,7
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,0
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	0,4
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,0
	1230	Kystklint/klippe	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	1,2
	1310	Enårig strandengsvegetation	Græsning	Eksisterende	3,2
	2110	Forklit	Græsning	Eksisterende	4,5
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,0
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,2
	6230	Surt overdrev	Græsning	Eksisterende	8,3
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	1,7
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,4
	2130	Grå/grøn klit	Græsning	Eksisterende	13,5
			Slåning - d.v.s. uden fjernelse af det afslåede	Eksisterende	3,3
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,7
			Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,5
Ny habitatnatur	9997	Ikke specificeret	Græsning	Eksisterende	12,9
			Bekæmpelse af andre problemarter	Eksisterende	0,6
			Bekæmpelse af invasive arter	Eksisterende	0,6
			Slæt - d.v.s. med fjernelse af det afslåede	Nyt	7,7

I tabel III er der en opdeling i to kategorier "Eksisterende" og "Nyt":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "Nyt": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel IV: Planlagte udvidelser af naturtyper

Udvidelse af naturtyper (ha)	
Målsætning	Total
Udvikling mod 6210 Kalkoverdrev	12,9

Særlig indsats for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel III.

Af hensyn til ynglefuglene fjordterne, havterne, splitterne og dværgterne gennemføres specifikke artsplejetiltag.

Tabel V: Mål for arter

Målsatte arter (antal)			
Art	Navn	Målsætning	Total
A191	Splitterne	Sikring af artens levested	1
A193	Fjordterne	Sikring af artens levested	1
A194	Havterne	Sikring af artens levested	1
A195	Dværgterne	Sikring af artens levested	1

Tabel VI: Planlagte artsplejetiltag for arter *udover* plejetiltagene for de lysåbne naturtyper

Indsatser for arter (antal)			
Art	Navn	Indsatsstype	Total
A191	Splitterne	Begrænsning af prædation	1
A193	Fjordterne	Begrænsning af prædation	1
A194	Havterne	Begrænsning af prædation	1
A195	Dværgterne	Begrænsning af prædation	1

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer i N179 forventes at medføre, at naturtyper og arter på sigt opnår gunstig bevaringsstatus. Dette indebærer:

- For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II er målsætningen, at udviklingen i deres areal og tilstand er stabil eller i fremgang.
- For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V er målsætningen, at udviklingen i deres naturtilstand er i fremgang, således at der på sigt opnås natur/skovtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det.
- For naturtyper og arter uden tilstandsvurderingssystem er målsætningen gunstig bevaringsstatus. Det betyder, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for de

udpegede ynglefugle og øvrige arter stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

- Natura 2000-området bidrager til at sikre eller genoprette levesteder for levedygtige bestande af de udpegede fuglearter på nationalt og/eller internationalt niveau:
 - De kortlagte levesteder for rørhøg og almindelig ryle (engryle) inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
 - De kortlagte levesteder for klyde og splitterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 10 par klyder og 10 par splitterner er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
 - Af de kortlagte levesteder for havterne inden for Natura 2000-området bør mindst 75 % enten bringes til, eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Hvis området huser en ynglebestand på mere end 50 par havterne er det tillige en indikation på levestedets og omgivelsernes egnethed som yngleområde. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
 - De kortlagte levesteder for fjordterne og dværgterne inden for Natura 2000-området bringes til eller fastholdes i tilstandsklasse I eller II. Levestedernes geografiske placering fremgår af basisanalysen for området.
 - Tilstanden og det samlede areal af levesteder for sangsvane, grågås og bramgås som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes tilstrækkelige egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne, så området kan huse en tilbagevendende rastebestand på 2700 sangsvane, 5700 grågås og 5400 bramgås.
 - Tilstanden og det samlede areal af levestederne for sædgås og havørn som trækfugl i området sikres eller øges, således at der findes egnede raste- og fødesøgningssteder for arterne. Afgørelser i forbindelse med konsekvensvurdering baseres på en konkret vurdering.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk